NORMA JURIDICĂ ŞI ARTICOLUL ACTULUI NORMATIV

Boris NEGRU

Din punctul de vedere al structurii sale logice, norma juridică este alcătuită din ipoteză, dispoziție și sancțiune. Astfel, structura unei norme juridice poate fi schematic reprezentată în felul următor: „Dacă – atunci – ca urmare (în caz contrar, de nu etc.)": „Aflându-ne pe teritoriul statului (fiind, de exemplu, cetățeni ai statului), trebuie să ne conformăm prescripțiilor normativ-juridice ale acestui stat (să facem sau să nu facem ceva), ca urmare a realizării (sau nerealizării) prescripțiilor normative, iată ce consecințe juridice vor surveni". Cele trei elemente structurale reprezintă structura logică internă, stabilă a fiecărei norme. Şi cu toate că, în unele cazuri, nu le regăsim expres formulate, ele se deduc printr-o analiză logică a textului respectiv. Având în vedere că nu toate normele juridice se constituie potrivit schemei, această schemă se construieşte de cel ce interpretează norma în vederea definirii mai precise a textului de lege.

Cele trei elemente ale normei se vor putea identifica pe baza unei analize logice în oricare normă juridică. Nu ne putem aştepta, desigur, ca elementele componente ale normei juridice să fie regăsite, în totalitatea lor, în unul şi acelaşi articol. Iată de ce nu trebuie să confundăm norma juridică cu articolul de lege.

Expunând în articolele de lege elementele componente ale normelor juridice, legiuitorul se conduce de nişte reguli, care se referă la tehnica legislativă. Iată doar unele din aceste reguli:

a) Ceea ce de la sine e clar, e evident nu e cazul să expui, să formulezi. Modalitatea de expunere a elementelor poate fi adaptată ramurii de drept, căreia îi aparţine norma. Într-un mod se vor expune, de exemplu, prescripţiile normative în dreptul penal şi în alt mod vor fi expuse acestea în dreptul constituţional. Astfel, „se consideră de către unii specialişti – remarcă prof. Sofia Popescu – că majoritatea normelor dreptului penal au numai ipoteză şi sancţiune, dispoziţia constând în interdicţia faptei descrisă în ipoteză, fiind subînţeleasă, iar într-o altă opinie, ea rezultă din sancţiunea normei”[1]. Acelaşi lucru îl susţine şi prof. Nicolae Popa. În această ordine de idei dumnealui atrage atenţia asupra faptului că, în general, „comandamentul normelor penale este subînţeles (să nu furi, să nu omori, să nu atentezi la demnitatea sau la onoarea semenilor tăi etc.). Acest lucru este comun şi altor categorii de norme prohibitive din alte ramuri ale dreptului”[2].

În dreptul constituţional, de exemplu, pare la prima vedere că normele juridice ar fi lipsite de sancţiuni. „Dacă, din punctul de vedere al formulării exprese acest lucru poate fi adevărat, el este fals dacă privim lucrurile din alt unghi de vedere. Sancţiunea implicită a încălcării oricărei norme constituţionale este neconstituţionalitatea actului”[3].

Toate normele juridice (constituţionale, administrative, funciare, procesuale etc.) conţin sancţiuni. În cazul încălcării oricărei norme juridice, este posibilă aplicarea constrângerii. E altceva că sancţiunile, în acest caz, vor trebui căutate în normele administrative, penale etc., pentru că aceste ramuri se specializează pe reglementarea răspunderii pentru abaterile de la prescripţiile normativ-juridice.

b) Ceea ce e expus o dată, legiuitorul nu repetă a doua oară. Din aceste considerente, prescripţiile normativ-juridice, de care urmează să ţinem cont la fiece pas, prevederile care orientează întreaga reglementare, determină obiectul şi principiile acesteia sunt reflectate, ca regulă, în partea generală a legii (codul de legi). Aşa, de exemplu, în partea generală a Codului penal al Republicii Moldova, găsim răspunsuri la asemenea întrebări de importanţă majoră, cum ar fi: ce constituie infracţiunea; cum se determină gradul prejudiciabil al infracţiunii; ce faptă (acţiune sau inacţiune) e considerată săvârşită cu vinovăţie şi pasibilă de pedeapsă penală; cine (ce) poate fi

considerat subiectul infracțiunii şi în ce condiții aceştia sunt pasibili de răspundere penală; ce prezintă responsabilitatea, ca stare psihologică a persoanei şi ce prezintă iresponsabilitatea; care cauze înlătură caracterul penal al faptei; în ce cazuri instanța de judecată poate libera persoana care a săvârşit o faptă ce conține semnele componenței de infracțiune etc. Răspunsurile căpătate completează prescripțiile elementelor normelor juridice, în general, şi, îndeosebi, a ipotezelor normelor juridice.

La cele spuse, e important să luăm în calcul şi faptul că normele juridice nu sunt separate şi independente una față de cealaltă, ci se înlănțuie, se completează reciproc, interacționează activ între ele. În această ordine de idei, împărtăşim poziția profesoarei Sofia Popescu, care menționează: „Un element component sau altul al normei juridice poate fi cuprins implicit în sau dedus dintr-un principiu general al dreptului, sau poate fi stabilit cu ajutorul unei alte norme. De pildă, ipoteza unei norme juridice poate consta în respectarea sau nerespectarea unei alte norme. Orice normă care stabileşte o sancțiune (de exemplu, nulitatea actului) are la bază o altă normă, explicită sau implicită, şi anume, aceea a cărei încălcare a determinat necesitatea sancțiunii”[4].

c) Una şi aceeaşi prescripție normativ-juridică, una şi aceeaşi formulare poate îndeplini concomitent mai multe funcții. Formularea, care îndeplineşte într-o normă juridică rolul de dispoziție, poate îndeplini pentru altă normă juridică rolul de ipoteză. Formularea ce îndeplineşte într-o normă juridică rolul de sancțiune, poate îndeplini în altă normă juridică rolul de dispoziție etc. Normele juridice se cuprind în acte normativ-juridice. Elementul de bază al actului normativ-juridic este articolul. Referindu-ne la raportul categoriilor normă juridică” –„articol al actului normativ”, putem menționa că e vorba de raportul care există între categoriile „conținut” –„formă” (în calitate de conținut este categoria „normă juridică”, iar în calitate de formă – categoria „articol al actului normativ”).

Deşi rar, dar pot fi întâlnite cazuri când un articol al actului normativ coincide cu o normă juridică. În acest caz, elementele normei juridice (ipoteza, dispoziția, sancțiunea) pot fi identificate cu uşurință. O astfel de modalitate de expunere a elementelor normei juridice în articol poartă denumirea de expunere directă.

O asemenea modalitate de expunere însă nu întotdeauna e posibilă, dar nici nu-i necesară. Din aceste considerente, legiuitorul aplică alte modalități de expunere a elementelor normei juridice în articolele actului normativ. Astfel, destul de frecvent se apelează la metoda **trimiterii**. În acest caz, pentru a reproduce norma juridică la justa sa valoare, cunoscând toate elementele ei, e necesar să ținem cont de alte articole din acelaşi act normativ. O asemenea modalitate de expunere întâlnim, de exemplu, în

Codul penal, unde e necesar să se țină cont nu numai de prevederile ce le conține partea specială, ci și de cele ce le conține partea generală a Codului penal. Alteori însă urmează să ținem cont și de prevederile din alte acte normative. Cu ocazia aplicării, organul de aplicare trebuie să coreleze texte din mai multe acte normative. O asemenea modalitate de expunere a elementelor normei juridice poartă denumirea de expunere în **alb (norme în alb).** Destul de frecvent întâlnim și cazuri când într-un articol al unui act juridic sunt cuprinse mai multe norme juridice sau, cel puțin, unele (dar nu toate) elemente a mai multor norme juridice.

Din cele expuse, rezultă faptul că nu întotdeauna construcția tehnico-legislativă a normei coincide cu structura ei logică. Din aceste considerente, cei care aplică normele juridice sunt obligați să interpreteze exact conținutul logic al normelor. Interpretarea și aplicarea corectă a normelor juridice trebuie să aibă în vedere atât structura logico-juridică, cât și formularea tehnico-legislativă a textelor respective.

Referințe:

1. POPESCU, S. *Teoria generală a dreptului.* București, 2000, p.187.
2. POPA, N. *Teoria generală a dreptului.* București, 2002, p.151-152.
3. DOGARU, I., DĂNIȘOR, D.C., DĂNIȘOR, Gh. *Teoria generală a dreptului.* București, 1999, p.242.
4. POPESCU, S. *Op. cit.,* p.187.